

„Дунавски лебед“ и неговото значение в
национално-освободителните борби

Българското възраждане е процес в който влизат борбите за национална църква, просвета и светско образование и свободна българска държава, но само един българин взима дейно участие във всяка една от тях. Раковски е човекът, който извежда българите и България на европейската политическа сцена, създател на училища, дипломат, учител, просветител, публицист и революционер.

Раковски поставя периодиката сред трите фактора на Освобождението „черкова, училище и печат“, като твърди: „Най-ефикасно средство за просвещение са вестниците“. Той участва и самостоятелно издава няколко вестника, като с най-голямо значение е „Дунавски лебед“, чийто първи брой излиза на 1.09 първи. Той е списван с голямо журналистическо майсторство, описва проблемите, болките и надеждите на всички свободолюбиви българи по онова време. В него Раковски продължава църковно-националната борба, развива просветна и революционна дейност.

„Дунавски лебед“ издига името на Раковски и го прави достойние на всички негови съвременници и по този начин е сложено началото на българския революционен печат. Той пръв барабани за атака и отваря вратата за по-темпераментни журналисти според проф. Г. Боршуков.

Той е популярен из цяла България, като има дописници и абонати навсякъде. В сравнение с излизащите в Цариград по онова време „България“ и „Цариградски вестник“ новините в „Дунавски лебед“ са по-обилни и по-бързо се появяват и дават по-широка картина за ходовете на европейската политика. Съчетани с ярката насоченост на материала, с полемичния и жив стил, с идейната наситеност на борбата, която Раковски води на страниците на вестника срещу всеки народен враг. Така „Дунавски лебед“ се превръща в първата народна трибуна за българските борби в църковното и националното Възраждане.

Когато започва издаването на вестника, борбата на българския народ за църковна независимост е навлязла в решителна фаза. На 3 април 1860 г. българите в Цариград скъсват с Цариградската Вселенска патриаршия и започва нов етап от църковните борби, в които Раковски участва още в самото начало. По това време „Дунавски лебед“ е превръща в трибуна, а редакторът му в един от ръководителите и идеолозите на тези борби. Голям брой уводни и редакционни статии, съчетан с дописките от цялата страна, сочат пътя, който трябва да се следва.

Още в първия брой е Раковски посочва, че въпросът не е религиозен, а народностен. В едно от писмата си до Дайнелов той разкрива разбиранията си, че църковната борба е само етап в борбата за извоюване на национална независимост и начин да се подготви народът за политическа борба.

Според Раковски фанариотите и османците са еднакво пагубни за българите, заради което той непрекъснато подкопава техния авторитет. Той отбелязва, че фанариотите желаят претопяването на християнското население и превръщането му в гръцко, за да се улесни възкресяването на Византийската империя. Ето защо за българите борбата за независима църква означава запазването на тяхната народна самобитност и премахване опасността от погърчване.

За да вдъхне вяра у народа си в успеха, той дава широко място във вестника на всяка проява на народна решимост. Издаден е специален брой, когато цариградските българи се противопоставят на опитите на турските власти. В различни дописки се посочват злоупотребите на гръцките свещеници в различни български селища.

Обекти на нападки на страниците на вестника са и българи, които сътрудничат са склонни да сътрудничат на Цариградската патриаршия като Александър Екзарх и Тодор Бурмов. Редакторът на „Цариградски вестник“ е непрекъснато осмиван, а към редактора на „Български книжици“ е не по-мек, като е съветван да заеме ясна позиция по църковния въпрос. Такова отношение Раковски има към всеки проявил колебания и липса на решителност и внася революционен дух в църковни въпрос, дух на непримиримост и безкомпромисна борба.

Друг обект на нападки в униатското движение, защото то застрашава религиозното единство на българите. В статии и дописки Раковски се стреми да отблъсне опасността за единството на българския народ. Започва ожесточена полемика с униатския орган „България“ издаван от Драган Цанков и с католическите вестници излизащи в Цариград. За Раковски униатите са по-голям враг от фанариотите, защото той много добре осъзнава, че те имат по-голяма подкрепа от католическите държави и Високата порта.

Раковски съзнава много добре, че църковната борба е част от Източния въпрос, при който Великите сили се борят за влияние в Османската империя. В тази борба особено важно място заема „Дунавски лебед“, за който всеки който е срещу православната независима българска църква е противник – фанариоти, униати и протестанти. С уводните си и редакционни статии Раковски се проявява като талантлив политик, който ясно вижда пътя към успеха в тези борби.

Всеки застанал на пътя на националното единство бива подложен на критика и нападки от страниците на „Дунавски лебед“ и такъв е случая със започналото преселение на българи от някои области на България в Русия и докарването на тяхно място на татари и черкези. Преселението заплашва българския народ в две посоки – от една страна, то намалява числеността на българското население в решителен етап на национално обособяване, в обстановката на ожесточена борба против фанариоти и чужди верски пропаганди, и, от друга – увеличава небългарския елемент, с което затруднява освободителните борби.

За Раковски са ясни мотивите защо някои българи се решават да търсят убежище в Русия – насилията и грабежите, на които са подложени, непрекъснатото увеличаване на данъците, несигурността, беззаконията карат мнозина да се решат да напуснат вековните си огнища, пише той във вестника. С цел да се спре изселническото движение Раковски започва антипропаганда, като помества в „Дунавски лебед“ статии и дописки, в които прави достояние на своите читатели тежкото положение на изселените се българи. Той обяснява на подалите се на пропагандата за преселение свои сънародници какво ги чака. Те трябва да са наясно, че предприемат фатална за тях и децата си постъпка. Помества и описания за живота на вече заминалите и установилите се там българи. Той се бори и против тези българи, които агитират за преселението.

Раковски не се ограничава само с борбата, която води по страниците на „Дунавски лебед“. Той написва „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“, която разпръсква между българското население. Написана с гневен тон, тя повтаря мислите, изложени по-късно в „Дунавски лебед“. Той я подписва като „Един българин“.

„Дунавски лебед“ е място не само на борба и пропаганда, а място където се предлагат проекти за напредъка на стопанството и образованието, излагат се идеи за бъдещия обществено-икономически строй на България.

Опитът, който Раковски има в търговската и стопанска дейност той пренася на страниците на вестника. Той предлага, за да се използва още по-добре българският стопански потенциал и произведенията на родното земеделие и скотовъдство, да се създаде българско търговско дружество. То освен че ще обогати своите съдружници, но и ще принесе големи ползи на целия български народ като го избави от чуждоземните търговски посредници, които го ограбват. Авторът подробно описва и начина, по който може да стане формирането на предлаганото българско търговско дружество, като

уверява читателите си, че и турското правителство ще подпомогне инициативата, защото също ще има полза от нея. Според плана на редактора на „Дунавски лебед“ българското търговско дружество трябва да започне дейността си с 3000 акции по 50 английски лири. След като се събере първоначален капитал от 150 000 лири, те ще се вложат в някоя европейска банка. Ръководителите на дружеството ще отберат и изпратят в Европа по местата, откъдето се внасят най-много стоки за България, „достойни и опитни в търговщина човеци“, които срещу отпуснат от дружеството кредит ще започнат своята първоначална стопанска дейност. Главното управление и „стоварище за разни стоки“ на българското търговско дружество ще е в Цариград. Подобно на гръцките търговски сдружения българската фирма ще взема по 2% комисионна в полза на дружеството и още 1,2%, „за да се събере една народна каса“, от която да се издържат способни младежи българи да учат в различни европейски университети срещу задължението след приключването на обучението си „да служат после отечеству“. Освен другите ползи, стопанската активност на българското търговско дружество ще подпомогне родното производство, защото ще изкупува и български стоки на нормални цени, а не както дотогава чуждите търговски посредници са купували прекалено евтино българските произведения. Раковски не смята идеята за създаване на българско търговско дружество за неосъществима. Напротив, при положение, че има толкова много български търговци в Русия, Влашко, Богданско, Австрия, в крайдунавските градове и в Цариград и особено из цяла България, то събирането на необходимия първоначален капитал от 150 000 лири не само е възможно, но би могло и повече да се събере.

Раковски се старае да заинтересува и чуждите държави от съдбата на българския народ, посочвайки икономическата изгода, която биха имали от благоприятно разрешение на българския въпрос. Той посочва положителните страни на една свободна българска държава – по-големи пазари за европейски стоки, редица суровини търсени на западните пазари.

Раковски категорично се застъпва в защита на родното българско производство и макар че липсва самостоятелна българска държава, практически той става предвестник на една стопанска политика, която при правителствата на Ст. Стамболов и д-р К. Стоилов се обозначава като държавен протекционизъм.

Издаването на вестник „Дунавски лебед“, може да бъде разделено на два етапа. В първия се говори основно за църковната борба. Вторият започва през април 1861 г, когато той започва да помества статии и дописки за злочестието на българите, за

борбата която те водят и тонът на Раковски става все по-суров и империята е представена пред читателите с истинското и лице, като Раковски се превръща в неин враг. Той съобщава за отчаянието, в което се намират българите и на какви големи притеснения и беззакония са подложени. При това положение „По-добре смърт, нежели такъв един живот“. Революционната пропаганда е в статиите за борбите на италианци, поляци, чехи и унгарци, като посочва техния пример.

За да сведе националните идеи до по-голям кръг и с цел да получи желанието международен отзвук, като се започне от брой 16 на „Дунавски лебед“ почти цяла година вестникът е превеждан и на френски език.

Материалите на български и френски не са напълно еднакви. Във френската част Раковски се стреми да убеди чуждите сили в правотата на българската кауза и евентуалните изгоди от благоприятно разрешаване на българския въпрос. Това решение способства статии да бъдат препечатвани в чужди вестници.

Ролята на „Дунавски лебед“ е огромна, за което свидетелства Каравелов, който казва, че той е „спечелил съчувствието на читателя още със самото си появяване“. На вестника сътрудничат Теодосий Икономов, Иван Касабов (бъдещ легионер, председател на ТЦБК и основател на БРЦК), Тодор Шишков, братя Миладинови (едни от първите български етнографи), Т. Бурмов (бъдещ министър-председател на България), Марко Балабанов (бъдещ министър), Ст. Буйнов, Григорий Хилендарски (митрополит Доростоло-Червенски), Т. Хрулев, С. Филаретов, Ст. Балкански, Йосиф Данайлов, като по този начин се изгражда следващото поколение революционери, журналисти и радатели на България и българското.

За да улесни разпространението той се стреми да разшири броя на абонатите си, като изгражда апарат от настоятели. „Дунавски лебед“ има 20 души настоятели, пръснати из българските в: Русе, Пловдив, Карлово, Видин, Сливен, Свищов, Лом, Шумен, Котел, Търново, Стара Загора, Букурещ, Браила, Галац, Тулча, Болград, Велес, Битоля, Солун и Черна вода с главен настоятел в Цариград.

Ролята на вестника в образователен план, с цел запалване искрата на бъдещо въстание е огромна. Само да споменем, че Васил Левски се сблъсква с идеите на своя бъдещ учител още от времето на престоя си в Карлово, където се разпространява вестника. По-късно в Пловдив, когато Йоаким Груев разпространява „Дунавски лебед“, негов ученик е и 23-годишният дякон Игнатий. Чрез вестника той се запознава и с поп Кръстю.

Значението на „Дунавски лебед“ е споменато и един от ръководителите на Гюргевския комитет Н. Обретенов. Според него, Раковски е гост на баща му. Не е ясно кога и при какви обстоятелства Раковски се запознава с Тихо чорбаджи, за да посети тъкмо неговия дом, той не е и сред кореспондентите му от града, но е спомоществовател на „Горски пътник“ и абонат на „Българска денница“ и „Дунавски лебед“. „В празничните дни след черковен отпуск – пише Н. Обретенов – баща ми обичал да се събира у дома с приятелите съмахленци Петър Сакелариев, Братой I..I, Никола Казмата, Юрдан Шарапчията, Георги Краснелията и др., те прочитали новите броеве на в. „Дунавски лебед“ от Раковски, когото всички познавали, защото идвал в Русе, дори идвал у дома...“.

Ролята на „Дунавски лебед“ не започва и не свършва с неговите дописници, читатели и разпространители. Така „Дунавски лебед“ е трамплина, с който Раковски става познат в революционните среди в България от тази трибуна може да прокламира българските идеи, благодарение на нея по-късно през есента на 1861 г. и на оформения вече втори план ще се съберат участниците в Първата българска легия.